

УДК: 339.138(07)

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ ПЕЧІНКИ

А. А. Бакаєва

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

АНОТАЦІЯ

Досліджено асортимент препаратів для лікування захворювань печінки, представлених на фармацевтичному ринку України. Проведено аналіз асортименту препаратів для лікування хвороб печінки за вітчизняним виробництвом та зарубіжним, аналіз асортименту за лікарськими формами, за компаніями-виробниками України та за країнами-виробниками. Проаналізовано цінову кон'юнктуру відповідного сегмента ринку.

Ключові слова: маркетингові дослідження ринку, препарати для лікування захворювань печінки, гепатопротектори, фармацевтичний ринок України, асортимент, хронічні захворювання печінки.

e-mail bakaevaanastasia1996@i.ua

Постановка проблеми. У наш час дуже гостро стоїть проблема хронічних захворювань печінки. Сукупність факторів впливу навколишнього середовища, особливості способу життя сучасного населення, токсичність лікарських засобів, що застосовують у терапії хвороб, все це формує пускові фактори для розвитку хвороб печінки. Тому пошук високоефективних лікарських засобів для профілактики та лікування хронічних захворювань печінки – одне з найважливіших завдань сьогодення та майбутнього [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Печінка — найважливіша залоза в організмі людини, на неї покладено безліч життєво важливих функцій. Хвороби печінки здатні серйозно порушити роботу всіх систем організму, при цьому лікування печінки вимагає високої кваліфікації лікаря, адже неправильно підібрана медикаментозна терапія лише посилить перебіг хвороби.

Хронічний гепатит є досить поширеним захворюванням. За даними ВООЗ, у світі нараховують понад 2 млрд людей, які мають ознаки поточного або завершеного інфікування вірусом гепатиту В, у тому числі близько 400 млн. хронічних носіїв вірусу та понад 170 млн. хворих на хронічний гепатит С. Вірус гепатиту С становить до 90% усіх посттрансфузійних гепатитів і

найчастіше переходить у хронічну форму [2]. Також останнім часом усе більшу увагу привертає хронічна патологія печінки невірусного та неалкогольного генезу, так звана жирова хвороба печінки, зокрема, неалкогольний стеатогепатит та стеатоз печінки. За результатами клініко-епідеміологічних досліджень встановлено, що це захворювання частіше зустрічається у жінок - 63–83% усіх випадків стеатогепатиту, що обумовлено гормональними впливами та більш поширеним серед них ожирінням [5].

Найнебезпечнішими ускладненнями серед захворювань печінки є цироз та рак печінки. Найбільш значущими причинами цирозу печінки залишаються зловживання алкоголем, вірусні гепатити В і С, а також метаболічний синдром, пов'язаний з надмірною вагою і ожирінням. Згідно з даними досліджень, частіше хворіють чоловіки. У них частота захворюваності становить близько 13 на 100 тис. чоловік і займає п'яте місце за структурою після раку легенів, шлунка, простати і прямої кишки. У жінок частота захворюваності близько 5 на 100 тис. чоловік, а за структурою – на восьмому місці [1].

Сучасна програма комплексного лікування патології печінки включає два основних напрямки: етіотропну та патогенетичну терапію. Етіотропна терапія, як правило, застосовується при вірусних гепатитах із парентеральним механізмом зараження і спрямована на пригнічення реплікації збудника захворювання і його елімінацію. Основу патогенетичної терапії становлять препарати, що впливають на структуру і функцію гепатоцитів - «гепатопротектори». До них належать представники різних груп лікарських засобів, що підвищують стійкість гепатоцитів до патологічних факторів; підсилюють їх знешкоджуючу функцію і сприяють відновленню порушених функцій печінкових клітин. [7]. Гепатотропні лікарські засоби є достатньо популярною фармакотерапевтичною групою серед населення і професіоналів охорони здоров'я [10]. Дослідження щодо цієї групи лікарських препаратів проводилися багатьма науковцями у різні періоди часу. Так, Слободянюк М. М. і Котляров Г. Б. проаналізували асортимент препаратів для лікування печінки та жовчовивідних шляхів і встановили, що переважну більшість становлять лікарські засоби імпортного виробництва. Препарати групи А05 в основному мають в своєму складі рослинні компоненти, і надходять на фармацевтичний ринок переважно у вигляді пероральних лікарських форм. Також було охарактеризована цінова доступність лікарських засобів Силімарину та узагальнена динаміка реєстрації препаратів для лікування гепатобіліарної системи в період з 1991 по 2007 рік [16]. Немченко А. С. та співавтори

Грицик А. Р., Федюк І. О. у результаті маркетингового вивчення гепатопротекторів за період з 2004 по 2007 рік отримали дані щодо тенденції реєстрації гепатопротекторів за країнами-виробниками і сировиною походження, а також їхньої реальної присутності на оптовому вітчизняному ринку [14]. Була встановлена необхідність в доопрацюванні вітчизняного Національного переліку Основних ЛЗ у бік зменшення та конкретизації шляхом введення обмежень за умов максимальної відповідності рекомендація ВООЗ [15]. Яковлєва Л. В., Геруш О. В., Леницька О. Б., Міщенко С. С. на підставі АВС – і формального VEN - аналізів асортименту та обсягів продажів в аптеках у 2009 - 2010 рр. виявили уподобання лікарів і пацієнтів щодо гепатопротекторів. Було визначено, що препарати з найбільшим попитом не внесені до переліку життєво необхідних ЛЗ, затверджених національним формуляром та рекомендованих ВООЗ [18]. Надалі ринок гепатопротекторів проаналізували Матяшова Н. О. та Ткачова О. В. і відмітили, що в динаміці за 2012 – 2015 рр. відбулися зміни в асортименті гепатопротекторів, збільшилася кількість вітчизняних ЛЗ, а кількість імпортованих препаратів залишилась майже в незмінному стані. Аналіз соціально-економічної доступності встановив, що більшість препаратів є середньо доступними для населення України [12]. Малий В. В., Муса Істаніс Марвек Медхат провели аналіз асортименту гепатопротекторів, станом на 15.03.2015 р. в Україні було зареєстровано 52 найменування ЛЗ. Лідерами по виробництву вітчизняних гепатопротекторів є ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров'я» та ПАТ «Фармак», також зазначено, що переважна більшість гепатотропних ЛЗ реалізуються без рецепту та дозволені до реклами в засобах масової інформації [13]. В 2017 році було проведено сегментацію споживачів гепатотропних лікарських засобів, були виявлені окремі групи споживачів в залежності від цілей, умов і частоти прийому гепатопротекторів. Виявлені високий рівень застосування гепатопротекторів для самолікування, а також за допомогою використаних різних джерел інформації у тому числі, і в мережі Інтернет, виявлено погану обізнаність споживачів та багато помилкових уявлень про їх дію. Проведені дослідження є основою для удосконалення заходів з позиціонування та просування на ринок з метою підвищення ринкового потенціалу гепатопротекторів [11].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Асортимент лікарських засобів, що застосовуються в комплексній терапії захворювань печінки та жовчовивідних шляхів, налічує сотні найменувань. Незважаючи на велику кількість проведених маркетингових досліджень щодо цієї

групи ЛЗ, необхідним є вивчення та подальший постійний моніторинг ринку лікарських засобів, що застосовуються при захворюваннях печінки.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є продовження вивчення і узагальнення результатів маркетингового дослідження ринку лікарських засобів, що застосовуються для лікування печінки.

Методичною основою маркетингового дослідження є: спеціальна методична і фармацевтична література, інструкції для медичного застосування лікарських засобів, що застосовуються при захворюваннях печінки, дані аудиту роздрібного сегменту фармацевтичного ринку «Моріон», дані з сайтів «Compendium.com.ua» [9], «Tabletki.ua» [4] та дані Державного реєстру лікарських засобів [6].

Об'єктами дослідження виступали препарати гепатопротекторної дії, зареєстровані на фармацевтичному ринку України. Використані методи: аналізу, порівняння.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нашому дослідженні проаналізовано препарати гепатопротекторної дії, зареєстровані на фармацевтичному ринку України. У міжнародній класифікаційній системі АТС гепатопротектори належать до групи А05В – лікарські засоби, що використовуються при захворюваннях печінки, ліпотропні речовини. Аналізували 51 лікарський препарат. Встановлено, що серед обраних препаратів, які брали участь у аналізі, частка препаратів вітчизняного виробництва становить 58,82% (30 препаратів), а зарубіжного – 41,18% (21 препарат). Аналіз асортименту за лікарськими формами препаратів для лікування печінки встановив, що переважну більшість мають таблетки (30 %) та капсули (25 %). Аналіз за виробниками препаратів для лікування печінки встановив, що серед 16 вітчизняних компаній-виробників лідером є: ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров'я» (43,75%); на 2 місці - ПрАТ «Фармацевтична фабрика «Віола» та ПрАТ «Ліктрави» по (25%); 3 місце посідають такі компанії як: ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», ПАТ «Фармак» та ТОВ «ФАРМЕКС ГРУП», ТОВ «ВАЛАРТІН» по (12,5%) ринку. За результатами аналізу структури ринку препаратів для лікування печінки за країнам-виробникам можна зробити висновок, що більше половини виробництва припадає на Україну (58%); серед іноземних країн-виробників значну частину займає Німеччина (12%), потім Австрія (6%), Болгарія (4%), Китай (4%), Російська Федерація (4%), Індія (4%), Польща, Чехія, Франція та Таїланд по (2%) кожна від загальної кількості найменувань.

Для аналізу цінової кон'юнктури було відібрано 10 препаратів. Такий підхід зумовлений вибором на основі критеріїв: ефективність, безпечність, натуральність компонентів та швидкість дії. Препарати було обрано саме за цими чотирма основними параметрами. Дослідження проводилось за групою «Рослинні гепатопротектори». Ця група містить натуральні компоненти у своєму складі, тому користується особливою популярністю завдяки меншій кількості побічних симптомів, ніж у препаратів з хімічними компонентами.

Важливими характеристиками цінової кон'юнктури є коефіцієнт ліквідності ціни та коефіцієнт адекватності платоспроможності. Коефіцієнт ліквідності ціни відображає ступінь конкуренції на вітчизняному ринку та певною мірою характеризує доступність препарату. Коефіцієнт адекватності платоспроможності характеризує динаміку співвідношення ціни конкретного лікарського препарату і усередненої платоспроможності споживача [8]. В результаті аналізу коефіцієнтів ліквідності та адекватності платоспроможності, встановлено, що препарат Силібор 35 ($K_{liq} = 0,09$) є найбільш доступним серед усіх для населення. Платоспроможність населення на препарат Розторопші плоди ($C_{a.s} = 0,002$) найвища серед досліджуваних лікарських засобів.

Висновки. Таким чином, встановлено, що впродовж останніх років відмічається тенденція до зростання частоти захворювань гепатобіліарної системи, які характеризуються швидким прогресуючим перебігом та несприятливим медико-соціальним прогнозом. Відмічається не тільки збільшення кількості та частоти захворювань печінки внаслідок зловживання алкоголем, низького економічного рівня життя, неправильного та нераціонального лікування, а й ускладнення, зокрема розвиток онкологічних захворювань, цироз печінки. У всесвітній практиці гепатології основний принцип лікування пацієнтів з хронічними захворюваннями печінки, окрім етіотропної терапії, є застосування гепатопротекторів. Розвиток вітчизняного виробництва препаратів для лікування хвороб печінки є позитивним фактором для розвитку препаратів цього сегмента ринку та вказує на широке застосування цієї категорії препаратів серед населення країни.

Отже, в результаті проведеного нами маркетингового дослідження українського ринку лікарських засобів, що застосовуються при захворюваннях печінки, проаналізовано асортимент таких препаратів (51 найменування). Встановлено, що частка препаратів вітчизняного виробництва становить 59 %, іноземного – 41 %. Встановлено, що продовжується тенденція

до збільшення кількості вітчизняних лікарських засобів, що є безумовно позитивним, зважаючи на те, що вітчизняні препарати є більш доступними для населення. Аналіз асортименту за лікарськими формами встановив, що переважну більшість складають таблетки (30 %) та капсули (25 %). Аналіз за виробниками встановив, що серед 16 вітчизняних компаній-виробників лідером є ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров'я» (44 %). Аналіз цінової кон'юнктури, проведений на основі аналізу коефіцієнтів ліквідності та адекватності платоспроможності, встановив, що препарат Силібор 35 ($K_{liq} = 0,09$) є найбільш доступним серед усіх для населення. Платоспроможність населення на препарат Розторопші плоди ($C_{a.s} = 0,002$) найвища серед досліджуваних лікарських засобів.

Перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, можна зазначити, що фармацевтичний ринок України динамічно розвивається. Нами планується подальше вивчення споживчих переваг, які визначають підходи до вибору лікарських засобів, що застосовуються при захворюваннях печінки.

Перелік використаних джерел інформації

1. Абетка здоров'я [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.a-betka.in.ua/2016/06/rak-pechinky.html>
2. Андрейчин М. А. Вірусні гепатити. Лекція. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. — 52 с. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/41561>
3. Буеверов А. О. Оксидативный стресс и его роль в повреждении печени / А. О. Буеверов // Российский журнал гастроэнтерологии, гепатологии, колопроктологии. — 2002. — № 4. — С. 21-25. – Режим доступу до ресурсу: <http://gastro.zaslavsky.com.ua/article/viewFile/81536/77078>
4. Гепатопротектори [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://tabletki.ua/>
5. Запорожець Т. Ю. Епідеміологія, етіологія, патогенез та перебіг неалкогольного стеатогепатиту у сполученні з остеопорозом / Т. Ю. Запорожець, І. В. Лоскутова // Медицина. Фітотерапія. Часопис. — 2014. — № 2. — С. 24. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/41561>
6. Інформаційно-пошукова система «Державного реєстру лікарських засобів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drlz.kiev.ua>.

7. Клінічний досвід застосування біологічного гепатопротектора Прогепар у лікуванні хворих із гепатобіліарною патологією [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/klinichniy-dosvid-zastosuvannya-biologichnogo-gepatoprotektora-progepar-u-likuvanni-hvorih-iz-gepatobiliarnoyu-patologiyu-oglyad>
8. Кобець Ю. М. Аналіз фармацевтичного ринку України на прикладі препаратів-простатопротекторів / Ю. М. Кобець // Український журнал клінічної та лабораторної медицини [Електронний ресурс] – 2013. – №4. – С. 113. – Режим доступу до ресурсу: http://medlib.dp.gov.ua/jirbis2/images/fond_publications/ukrainskiy_zhurnal_klinichnoi_ta_labloratornoi_medicini/ukrainskiy_zhurnal_klinichnoi_ta_laboratornoi_medicini_2013_4.pdf
9. Компендиум. Лекарственные препараты. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://compendium.com.ua/>
10. Malyi, V.V. Analysis of factors causing attractiveness of the market of hepatoprotectors from a marketing perspective / V.V. Malyi, Moussa Istanis Marvek Medhat / Perspective trends in scientific research – 2015 : materials of International scientific and practical conference, vol. 2. – Bratislava, 2015. – P. 113-114.
11. Малый В. В. Анализ мотивационных факторов и информационного обеспечения потребителей гепатотропных лекарственных средств / В. В. Малый, Истанис Марвек Медхат Муса, С. В. Жадько // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. - 2017. - № 2. - С. 86-92
12. Матяшова Н. О. Аналіз асортименту та соціально-економічної доступності гепатопротекторів в Україні / Н. О. Матяшова, О. В. Ткачова // Клінічна фармація. - 2017. - Т. 21, № 1. - С. 25-28. - Режим доступу:
13. Муса Истанис Марвек Медхат Анализ ассортимента гепатопротекторов, представленных на фармацевтическом рынке Украины / Муса Истанис Марвек Медхат, В. В. Малый, А. Г. Мазуркевич // Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики : матеріали III міжнар. наук.-практ. Internet- конф., м. Харків, 26-27 берез. 2015 р. - Х. : НФаУ, 2015. - С. 193-194.
14. Немченко А.С. Дослідження вітчизняного ринку гепатопротекторних засобів. Повідомлення 1 / А.С. Немченко, А.Р. Грицик, І.О. Федяк // Ліки України. – 2008. – №2. – С. 102-107.

15. Немченко А.С. Дослідження вітчизняного ринку гепатопротекторних засобів. Повідомлення 2 / А.С. Немченко, А.Р. Грицик, І.О. Федяк // Ліки України. – 2008. – №4. – С. 89-94.

16. Слободянюк М. М. Ринок препаратів для лікування патологій гепатобіліарної системи в Україні [Електронний ресурс] / М. М. Слободянюк, Г.Б. Котляров // Провізор. – 2008. - № 3. – Режим доступу до ресурсу: http://www.provisor.com.ua/archive/2008/N03/patal_308.php

17. Харченко Н. В. К вопросу о классификации, профилактике и лечении хронических гепатитов / Н. В. Харченко, В. В. Харченко, Т. В. Лобода // Журн. практ. лікаря. — 1999. — № 3. — С. 25–27. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.apteka.ua/article/13809>

18. Яковлева Л. В. АВС – аналіз використання в аптеці засобів для лікування захворювань печінки / Л. В. Яковлева, О. В. Геруш, О. Б. Леницька, С. С. Міщенко // Фармація України. Погляд у майбутнє: матеріали VII Нац. з'їзду фармацевтів України. – Харків: НФаУ, 2010. – Т. 2. – С. 402.

УДК: 339.138(07)

Маркетинговые исследования рынка лекарственных средств, которые применяются при заболеваниях печени.

А. А. Бакаева

Резюме: в статье исследовано асортимент препаратів для лікування захворювань печінки, представлених на фармацевтичному ринку України. Проведен аналіз асортименту препаратів для лікування захворювань печінки вітчизняного та зарубіжного виробництва, аналіз асортименту по лікарським формам, по компаніям-виробникам України та по країнам-виробникам. Проаналізована цінова кон'юнктура відповідного сегмента ринку.

Ключевые слова: маркетинговые исследования рынка, препараты для лечения заболеваний печени, гепатопротекторы, фармацевтический рынок Украины, асортимент, хронические заболевания печени.

UDK: 339.138(07)

Marketing researches of the drugs which are applied at diseases of a liver.

A. A. Bakaeva

Resume: the article examines the range of drugs for the treatment of liver diseases presented in the pharmaceutical market of Ukraine. The analysis of the range of drugs for the treatment of liver diseases by domestic production and for-

eign countries, analysis of the range of medicinal forms, according to the companies producing in Ukraine and the producer countries have been carried out. The price conjuncture of the relevant market segment is analyzed.

Key words: marketing researches of the market, drugs of liver diseases, hepatoprotectors, the pharmaceutical market of Ukraine, range, chronic liver diseases.

УДК 339.138

ТОВАРНЫЙ АССОРТИМЕНТ И УДОВЛЕТВОРЁННОСТЬ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ

М. А. Голованова

*Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского
«Харьковский авиационный институт», Украина*

АННОТАЦИЯ

Рассмотрены и проанализированы методологические подходы к формированию товарного ассортимента, выявлены факторы, влияющие на структуру ассортимента. Установлена взаимосвязь между товарным ассортиментом и удовлетворенностью потребителя. Рассмотрены и проанализированы особенности применения ABC-анализа, XYZ-анализа, VEN-анализа, RFM-анализа для формирования ассортимента; выявлены их преимущества и недостатки, определены сферы использования. Показана возможность использования различных методологических подходов при установлении взаимосвязи товарного ассортимента и потребительской удовлетворённости.

Ключевые слова: товарный ассортимент, удовлетворённость потребителя, ABC-анализ, XYZ-анализ, VEN-анализ, RFM-анализ.

m.golovanova@khai.edu.ua

Постановка проблемы

В условиях рыночной экономики ассортиментная политика является важной частью общей стратегии торговли. Предприниматели при формировании ассортимента руководствуются, прежде всего, стремлением получить прибыль. С одной стороны, расширение ассортимента обеспечивает бизнесу рост товарооборота и прибыли, с другой - неминуемо увеличивает товарные запасы, замедляет оборачиваемость средств, а это в свою очередь увеличивает издержки обращения и снижает прибыль.